

SES BİLGİSİ

SES OLAYLARI

Ünsüz Benzeşmesi (Sertleşmesi)

□ Sert ünsüzlerden biriyle (f, s, t, k, ç, ş, h, p) biten bir sözcükten sonra yumuşak ünsüzle “c, d, g” başlayan bir ek gelirse ekin başındaki yumuşak ünsüzler “ç, t, k” şeklinde değişerek sertleşir.

- balık-cı balıkçı
- çiçek-ci çiçekçi
- sınıf-da sınıfta
- uçak-dan uçaktan
- gelmiş-di gelmişti
- 1925'den 1925'ten
- kebab-cı kebabçı

□ Ünsüz Yumuşaması (Değişimi)

□ Süreksiz sert ünsüzlerden biriyle (p, ç, t, k) biten bir sözcükten sonra ünlüyle başlayan bir ek gelirse süreksiz sert ünsüzler yumuşayarak “b, c, d, g, ğ”ye dönüşür.

- kitap – ı kitabı
- uçak – a uçağa
- kalp – i kalbi
- ahenk – i ahengi
- yaptık-ı yaptığı
- umut-u umudu
- ağaç-a ağaca
- dolap-ın dolabın

****Tek heceli sözcüklerin bazılarında yumuşama olmaz.**

☐ suç – u

süt-ü

top – u

at-ı

☐ **Özel adlarda yazarken yumuşama olmaz, konuşurken olur.

☐ Sinop’a

☐ Burak’ın

☐ Umut’un

☐ Gaziantep’in

☐

☐ Bazı yabancı sözcüklerde ve bazı türemiş sözcüklerde yumuşama olmaz.

hukuk – u edebiyat – ı dikkat – i evrak – ı sıhhat – i

yazıt – ı yanıt – ı özet – i anıt – ın

☑ Ses Düşmesi (Hece Düşmesi)

☐ Ünlü Düşmesi

☐ İkinci hecesinde dar ünlü bulunan bazı sözcükler, ünlüyle başlayan bir ek aldığında ikinci hecesindeki dar ünlü düşer.

☐ kar(ı)n – ı karnı

☐ boy(u)n – u boynu

☐ keş(i)f – i keşfi

☐ bur(u)n – u burnu

☐ zih(i)n – im zihnim

☐ gön(ü)l – üm gönlüm

☐ om(u)z-um omzum

☐ **İkilemelerde ses düşmesi olayı olmaz.

☐ burun buruna

omuz omuza

şehirden şehire

gönülden gönüle

****Bazı sözcüklerde ve özel adlarda düşme olmaz.**

☐ seçime

☐ yapıtın

☐ biçimi

☐ Emir'in

☐ Ufuk'a

☐ Bulut'u

☐ ****Bazı sözcüklerde türetilirken ünlü düşmesi görülür.**

☐ ay(ı)r –ım ayırım

çev(i)r – il- çevril-

iler(i) – le- ilerle-

kok(u) – la- kokla-

oy(u)n – a – oyna-

uy(u) – ku uyku

yal(ı)-nız yalnız

yan(ı)-lış yanlış

yumurt(a)-la- yumurtla-

sarı(a)r- sarar-

bes(i)-le- besle-

☐ ****İkinci hecesinde dar ünlü bulunan bazı sözcüklerle “olmak” ve “etmek” yardımcı eylemiyle bileşik eylem oluşturulurken dar ünlü düşer.**

☐ sab(ı)r + etmek sabretmek

☐ kay(ı)t + olmak kaydetmek

☐ keş(i)f + etmek keşfetmek

☐ kay(ı)p+olmak kaybolmak

☐

☐ **Bazı sözcüklerin birleşmesi sırasında ünlü düşmesi görülür.

☐ kay(ı)n + ana kaynana

☐ cuma + (e)rtesi cumartesi

☐ kahv(e) + altı kahvaltı

☐ n(e) + için niçin

sütl(ü) + aş sütlaç

☐

Ünsüz Düşmesi

☐ Genellikle “k” ünsüzüyle biten bazı sözcükler “cık, -cik, -cuk, -cük, cek, -cak, ” eki aldığıında “k” ünsüzü düşer.

☐ küçü(k) – cük küçücük

☐ küçü(k) -l küçül-

☐ mini(k) – cik minicik

☐ alça(k) – çık alçacık

☐ alça(k) -l alçak

☐ yükse(k) -l yüksek

☐ seyre(k) -l seyrel-

☐ ufa(k) – l ufal-

Ses Türemesi

☐ Ünlü Türemesi

☐ “-cık, -cik” eki alan bazı sözcüklerde ek ile sözcüğün arasında ünlü türemesi görülür.

☐ az – cık azıcık

☐ bir – cik biricik

☐ genç – cik gencecik

☐ dar – cık daracık

☐ **Bazı pekiştirilmiş sözcüklerde ünlü türemesi görülür.

☐ yap-yalnız yapayalnız

☐ güp-gündüz güpegündüz

☐ çep-çevre çepeçevre

☐ Ünsüz Türemesi

☐ Bazı sözcüklerde, “olmak” veya “etmek” yardımcı eylemiyle bileşik eylem oluşturulduğunda ya da bu sözcüklere ünlü bir ek getirildiğinde ünsüz türemesi görülür.

☐ af + etmek affetmek

☐ his + etmek hissetmek

☐ zan + etmek zannetmek

☐ ret + etmek reddetmek

☐ hal + olmak hallolmak

☐ his – im hissım

☐ hat – ınız hattınız

☐ hak – ım hakkım

☐ sır – ını sırrını

☐ Ünlü Daralması

☐ Türkçede geniş ünlüyle (a,e) biten bir sözcük “-yor” eki aldığında o sözcüğün geniş ünlüsünü “ı, i, u, ü” ye çevirerek daraltır.

☐ bilm(e) – yor bilmiyor

☐ ist(e) – yor istiyor

☐ izl(e) – yor izliyor

☐ suçl(a) – yor suçluyor

☐ gözl(e) – yor gözlüyor

☐ anl(a)-yor anlıyor

☐ ađl(a)-yor ađlıyor

☐ sızl(a)-yor sızlıyor

****Daralmanın kelimenin kökünde ya da gözdesinde olması gerekir. Aşağıdaki kelimelerde daralma yoktur. -yor eki sessiz harfle biten bir kelimeye eklendiğinde -ı,-i,-u,-ü harflerinden biri gelir. Bu daralma değildir.**

geçiyor

☐ bakıyor

☐ atıyor

☐ yanıyor

☐ seziyor

****Türkçede “ye-, de-, ne” sözcüklerinin bazı kullanımlarında y kaynaştırma ünsüzünden önceki geniş ünlüde daralma olur.**

☐ ye – y – ecek yiyecek

☐ ye – y – in yiyin

☐ de – y – ecek diyecek

ne – y – e niye

☐ **Ulama**

☐ **Sözcüklerin sonundaki ünsüzlerin bir sonraki sözcüğün başındaki ünlülere bağlanarak okunmasıdır.**

☐ Seni bulmaktan önce aramak isterim
Seni sevmekten önce anlamak isterim
Çiçekler açtı dokunduğün
Çimler büyüdü yürüdüğün
Ve güller katmer oldu güldüğün yerde

*****Arasında noktalama işareti bulunan sözcüklerde ulama yoktur.**

☐ Bekle dedi gitti
Ben beklemedim, o da gelmedi.

☐ **Dudak Ünsüzlerinin Benzeşmesi**

☐ **Dudak ünsüzlerinden “b”, kendinden önceki “n”yi “m”ye dönüştürür.**

☐ sakla(n)baç saklambaç

☐ dola(n)baç dolambaç

☐ te(n)bel tembel

☐ pe(n)be pembe

☐ a(n)bar ambar

☐ ka(n)bur kambur

☐ ca(n)baz cambaz

☐

****Özel adlarda ve bileşik sözcüklerde dudak ünsüzleri benzeşmesi kuralı uygulanmaz.**

☐ İstanbul binbaşı onbaşı

☐ Safranbolu sonbahar

☐ Kaynaştırma Ünsüzleri (Koruyucu Ünsüzler)

☐ Türkçe sözcüklerde iki ünlü yan yana bulunmadığından, ünlüyle biten bir sözcüğe ünlüyle başlayan bir ek getirildiğinde sözcükle ek arasına “y, ş, s, n” kaynaştırma ünsüzlerinden biri girer.

☐

☐ kedi – in kedinin

☐ çanta – ı çantayı

☐ yedi – er yedişer

☐ pencere-e pencereye

☐ masa-a masaya

☐ baba-ı babası

☐ İki-er ikişer

☐

☐ **beşer

☐ altmışar

☐ yetmişer

fulYahoca.com